

Historia

Rys historyczny powstania Gminy Zator

W okresie kształtowania się państwa polskiego, w dorzeczu górnej Wisły, późniejszej ziemi krakowskiej obejmującej swoim zasięgiem również teren zatorszczyzny zamieszkiwało plemię Wiślan. Z chwilą powstania państwa polskiego tereny te stanowiły zachodnią część Małopolski, wchodzącej w skład monarchii pierwszych Piastów. Pierwsze osady ludzkie skupiały się głównie w dolinach rzecznych Wisły, Skawy i Soły. Około roku 1179 w wyniku darowizny Kazimierza Sprawiedliwego na rzecz Mieszka Płatoniego- księcia opolskiego i pana na Raciborzu, istniejąca wówczas rozległa kasztelania oświęcimska, a wraz z nią zatorszczyzna oderwane zostały od Polski i przyłączone do Śląska pod panowanie Piastów Śląskich. Granicę pomiędzy księstwem opolskim Mieszka Płatoniego, a dzielnicą krakowską Kazimierza Sprawiedliwego ustalono na rzece Skawie. W tym okresie, według najnowszych badań powstał Zator jako gródek graniczny, strzegący szlaku handlowego wiodącego z Krakowa na Śląsk. z faktem tym wiązać należy również pochodzenie nazwy "Zator", która oznaczać miała zatorowanie drogi lub rzeki. Pierwsza oficjalna wzmianka o wsi Zator pochodzi z roku 1228 w związku z nadaniem jej wojewodzie opolskiemu Klemensowi z Ruszczy. Ten z kolei uposażył, zwaną już wówczas wsią książęcą, klasztor benedyktynek w Staniatkach koło Krakowa. W 1281 roku Zator wszedł w skład nowo powstałego księstwa cieszyńskiego, które otrzymał książę cieszyński Mieszko.

Prawa miejskie dla Zatora

Dokumentem datowanym na dzień "10 listopada 1292 roku" Mieszko cieszyński i pan na Oświęcimiu nadał Zatorowi prawa miejskie wzorowane na prawie dolnośląskiego Lwówka. W latach 1312-1317 z podziału księstwa cieszyńskiego powstało księstwo oświęcimskie. W 1445 roku z podziału tego księstwa powstało Księstwo Zatorskie, a miasto Zator awansowało do miana jego stolicy. Pierwszy książę zatorski Wacław obwarował miasto, poszerzył jego granice, przystąpił do budowy zamku. W mieście prosperował handel i rzemiosło. W 1456 roku księstwo zatorskie zostało zhołdowane Polsce, a w 1494 roku ostatni książę zatorski Janusz sprzedał księstwo królowi Janowi Olbrachtowi, zachowując prawo dożywotniego władania. Prawnej inkorporacji księstwa zatorskiego do Polski dokonał Sejm Walny w Warszawie w 1513 roku. W wyniku sporu o wodę do stawów rybnych w 1513 roku ostatni książę zatorski Janusz został zamordowany przez kasztelana ze Spytkowic - Wawrzyńca Myszkowskiego. Władzę w księstwie w imieniu króla przejął starosta. Tereny zatorszczyzny włączone zostały do woj. krakowskiego zachowując nadal tytuł księstwa i pewne odrębności ustrojowe. Korzystając z licznych przywilejów królewskich miasto rozwijało się dobrze, kwitł handel, dobrze prosperowała gospodarka rybna, było miejscem sejmików szlacheckich i siedzibą starostwa, stanowiło centrum życia politycznego i gospodarczego na tym terenie.

Trudny okres wojen

Okres wojen szwedzkich przyniósł miastu zniszczenia i upadek gospodarczy. Mieszkańców nękały nieurodzaje, powodzie, pożary i "morowe powietrze". Do zubożenia ludności w późniejszym okresie przyczyniły się również przemarsze obcych wojsk, grabieże i rozboje. W wyniku I rozbioru Polska ziemia zatorska znalazła się w granicach zaboru austriackiego jako część Galicji, a cesarz Austrii przyjął tytuł księcia zatorskiego. W 1778 roku rząd austriacki sprzedał dobra zatorskie ostatniemu staroście Fryderykowi Piotrowi Duninowi. Od tej pory, aż do drugiej wojny światowej zatorszczyzna była w posiadaniu możnych rodów: Duninów, Poniatowskich, Tyszkiewiczów, Wąsowiczów, Potockich z tzw. linii wilanowskiej, ostatnio z linii krzeszowickiej. Uruchomienie linii kolejowej Skawina - Oświęcim przyczyniło się do ponownego ożywienia życia gospodarczego miasta. Powstawały nowe zakłady wytwórcze, rozwijało się rzemiosło, głównie plecionkarstwo i wikliniarstwo, kwitł handel, prosperowała gospodarka rybna.

Od 1865 roku działa w mieście Straż Ogniowa, od 1871 roku Czytelnia Miejska, od 1891 roku Sąd Grodzki, od 1892 roku Urząd telegraficzny, od 1895 roku Towarzystwo Zaliczkowe obecnie Bank Spółdzielczy. W wyniku II wojny światowej Zator został wcielony

do Rzeszy Niemieckiej (Reichu). W dniu 26 stycznia 1945 roku wojska niemieckie wyparte zostały przez wojska rosyjskie, wchodzące w skład 60 Armii I Frontu Ukraińskiego. Aktualnie miasto pełni rolę lokalnego ośrodka usługowego, jest siedzibą władz miejskich. Powstanie samorządu lokalnego stało się szansą bardziej dynamicznego rozwoju, szczególnie w zakresie rozwoju mieszkalnictwa i infrastruktury z nim związanej.